

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HUDUMA NA MAENDELEO YA JAMII

**TAARIFA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA YA AFYA, KWA
MWAKA WA FEDHA 2021/2022 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO KWA MWAKA WA
FEDHA 2022/2023**

*(Kwa mujibu wa Kanuni ya 118(9) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Juni, 2020)*

Idara ya Kamati za Bunge
Ofisi ya Bunge,
Mtaa za Makole
S.L.P. 941
41104 DODOMA

16 MEI, 2022

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
SEHEMU YA PILI	2
2.0 MAELEZO NA UCHAMBUZI KUHUSU UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022	2
2.1 MRADI WA JENGO LA UPASUAJI	2
2.2 MRADI WA UKARABATI WA WODI YA WAGONJWA MAHUTUTI	4
2.3 MRADI WA UJENZI WA JENGO LA HUDUMA ZA DHARURA.....	5
2.4 MATOKEO NA MAONI YA JUMLA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO	5
SEHEMU YA TATU	8
3.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022	8
3.1 UTEKELEZAJI WA MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA MWAKA 2021/2022	8
3.2 UCHAMBUZI WA UKUSANYAJI WA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022.....	8
3.3 UPATIKANAJI WA FEDHA KWA MWAKA WA 2021/2022	10
3.4 UCHAMBUZI WA KAMATI.....	12
SEHEMU YA NNE	15
4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	15
4.1 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA UKUSANYAJI WA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	15
4.2 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023.....	18
SEHEMU YA TANO	26
5.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	26
5.1 UHABA WA DAWA NCHINI	26
5.2 UIMARISHAJI WA HOSPITALI ZA KITAIFA NA RUFAA NCHINI	28
5.3 BIMA YA AFYA KWA WOTE	29
5.4 UHABA WA RASILIMALI WATU.....	29
5.5 TAASISI YA SARATANI YA OCEAN ROAD	30
5.6 KUIMARISHA UPATIKANAJI WA DAMU SALAMA	31
5.7 UGONJWA WA VIRUSI VYA KORONA - UVIKO (COVID-19)	32
5.8 MAGONJWA YASIYOAMBUKIZA (NON- COMMUNICABLE DISEASES)	34
5.9 KUIMARISHA HUDUMA ZA TIBA ASILI NA TIBA MBADALA	34
SEHEMU YA SITA	36
6.0 HITIMISHO	36

VIELELEZO

Kielelezo Na. 1: Hali ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Kipindi cha Mwaka 2021/2022.....	10
Kielelezo Na. 2: MAKADIRIO YA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA 2021/2022.....	12
Kielelezo Na 3: Ulinganifu wa Makadirio na Upokeaji wa Bajeti Fungu Namba 52 kwa Mwaka 2021/2022.....	13
Kielelezo Na 4: Uwiano wa Bajeti ya jumla baada ya nyongeza ya kupambana na UVIKO – 19	13
Kielelezo Na 5: Makadirio ya Maduhuli ya Wizara kwa Mwaka 2022/2023	16
Kielelezo Na 6: Ukusanyaji wa Maduhuli.....	17
Kielelezo Na 7: Bajeti 202/2021 (Fungu 52)	19
Kielelezo Na 8: Mgawanyo wa Bajeti (Fungu 52) 2022/2023	19
Kielelezo Na 9: ULINGANISHO WA BAJETI (FUNGU 52) KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022 NA 2022/2023	21
Kielelezo Na 10: ULINGANISHO WA BAJETI 2021/2022 NA 2022/2023 (FUNGU 52).....	21
Kielelezo Na 11: ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 52 DHIDI YABAJETI YA TAIFA 2021/2022 NA 2022/2023 (KWA MILIONI)	23
Kielelezo Na 12 (a): ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2021/2022	23
Kielelezo Na 12 (b): ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2021/2022 KATIKA BILIONI.....	24
Kielelezo Na 12(c): ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2022/2023	24

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HUDUMA NA
MAENDELEO YA JAMII KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU
NA BAJETI YA WIZARA YA AFYA KWA MWAKA FEDHA
2021/2022 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA WA FEDHA 2022/2023**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 ninatoa shukrani kwako kwa kunipa wasaa ili niwasilishe mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii kuhusu Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara ya Afya kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 pamoja Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ya Kamati imejikita katika kueleza maeneo yafuatayo:-

- (a) Maelezo na uchambuzi kuhusu ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2021/2022;
- (b) Uchambuzi wa Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti na uzingatiaji wa Maoni ya Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022;
- (c) Uchambuzi wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 (Makadirio ya Maduhuli na Matumizi); na
- (d) Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati.

SEHEMU YA PILI

2.0 MAELEZO NA UCHAMBUZI KUHUSU UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii ilifanya Ukaguzi wa baadhi ya Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2021/2022. Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo zilifanywa kwa kuzingatia Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata wasaa wa kukagua mradi wa Upanuzi wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya wenye **Namba ya Mradi 5411** ulio na miradi midogomidogo mitatu ndani yake. Hali ya Miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

2.1 MRADI WA JENGO LA UPASUAJI

Mheshimiwa Spika, Mradi huu wa Jengo la Upasuaji ambao Kamati iliutembelea mnamo tarehe 18 Machi, 2022 unahusu ujenzi wa jengo maalum litakalotumika kwa ajili ya upasuaji. Katika Mwaka 2021/2022 mradi huu ulitengewa fedha za ujenzi kiasi cha **Shilingi 3,000,000,000.00**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Serikali ilitoa jumla ya **Shilingi 870,319,075.62** kwaajili ya kugharamia mradi huu; sawa na **asilimia 29**. Hata hivyo, kiasi hiki ni pungufu ya fedha zilizoidhinishwa ambazo ni **Shilingi 3,000,000,000.00**, na hivyo kuwa na nakisi ya **Shilingi 2,129,680,924.35**, sawa na pungufu ya **asilimia 70.9**. Nakisi hii ikijumlishwa na fedha kwa ajili ya waranti katika mwaka wa pili na gharama za malighafi na uendeshaji wa kuanzia, jumla kuu ya nakisi katika mradi huu ni

Shilingi 2,719,005,000.00, Sawa na pungufu ya **asilimia 90.6**. Kiasi hiki cha nakisi ndicho kilichofanya Taasisi kuomba fedha katika bajeti ya mwaka wa fedha 2021/2022 na Bunge liliidhinisha, jumla ya **Shilingi 3,000,000,000.00** kwa ajili ya mradi huu¹ Hadi Kamati inatembelea mradi huu, fedha ambazo zilikuwa hazijatolewa kwa ajili ya mradi huu ni **Shilingi 2,719,005,000.00**

Mheshimiwa Spika, mradi huu ni muhimu sana kwa ajili ya kuboresha huduma za afya kwa wananchi na wakazi wa Mkoa wa Mbeya kutokana na ukweli kwamba:-

- (i) Utaboresha huduma za Upasuaji katika Hospitali hii ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya kuwa katika kiwango cha kuridhisha;
- (ii) Utapunguza rufaa za kwenda katika hospitali za Kanda na Taifa kama vile Muhimbili;
- (iii) Utaongeze mapato ya hospitali kwani wagonjwa watalipia huduma za uchunguzi na upasuaji hivyo kupunguza utegemezi wa ruzuku kutoka Serikalini na pia kuongeza uwezo wa hospitali kugharamia shughuli za uendeshaji.

Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa Mradi huu na kutenga kiasi cha Shilingi 3,000,000,000. Kamati inashauri fedha zilizotengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu kutolewa ili ukamilike kwa

---

¹ Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya: Taarifa ya Mradi Namba 5411, Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya iliyowasilishwa kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jami.

wakati kama ulivyopangwa na uweze kuwanufaisha wananchi wa Mkoa wa Mbeya na maeneo ya jirani.

2.2 MRADI WA UKARABATI WA WODI YA WAGONJWA MAHUTUTI

Mheshimiwa Spika, Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya inatekeleza mradi wa ukarabati wa Jengo Wodi ya Wagonjwa Mahututi. Utekelezaji wa mradi huu ulianza Januari, 2022 na ulitarajiwa kukamilika Mwezi Aprili, 2022. Hospitali imepatiwa fedha kiasi cha **Shilingi milioni 150** kupitia fedha za mpango wa maendeleo kwa Ustawi wa Taifa na Mapambano dhidi ya UVIKO 19. Kamati ilijulishwa kuwa mradi huu mpaka kukamilika unatarajia kugharimu kiasi cha **Shilingi milioni 216**

Mheshimiwa Spika, hadi kipindi ambacho Kamati inatembelea na kukagua mradi huu kiasi cha **Shilingi milioni 66** kilikuwa bado hakijatolewa. Aidha hadi kipindi hicho, Kamati ilipata taarifa kuwa utekelezaji wa mradi ulikuwa umefikia **asilima 51**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza sana juhudi hizi za Serikali kwani kwa hakika uwekezaji uliofanyika na unaoendelea kufanyika ni mkubwa sana na utaendelea kusaidia kuboresha afya za Watanzania, hususan wanaoishi katika Mkoa wa Mbeya pamoja na maeneo ya karibu.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi kubwa ambayo Hospitali hii ya rufaa inafanya, Kamati ilielezwa changamoto ambazo ni kikwazo katika utekelezaji wa majukumu ya Hospitali hii ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya zikiwemo²:

---

² Randama ya Wizara iliyowasilishwa kwa Kamati.

- (i) Kutokuwepo kwa barabara za lami upande wa Kaskazini wa Hospitali na hivyo kusababisha wingi wa vumbi katika mtambo wa kuvunia hewa ya oxygen
- (ii) Hospitali kutokuwa na eneo la kutosha, hali inayosababisha hospitali kutokuwa na uwezo wa kuongeza majengo ya kutolea huduma za Afya.
- (iii) Hospitali haina jengo kwa ajili huduma za mama na mtoto hivyo kukosesha huduma kwa mama na mtoto katika hospitali hii.

2.3 MRADI WA UJENZI WA JENGO LA HUDUMA ZA DHARURA

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/2022, Hospitali ya Rufaa ya Mbeya pia imetekeleza mradi wa ujenzi wa jengo la huduma za dharura kupitia fedha za ufadhili wa Global Fund. Mradi huu umekamilika kwa **asilimia 99.9. Kamati inaipongeza hospitali hii ya mbeya kwa kukamilisha ujenzi wa jengo hili la huduma za dharura na inaamini itasaidia kuokoa maisha ya Watanzania wengi.**

2.4 MATOKEO NA MAONI YA JUMLA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO

Mheshimiwa Spika, Kufuatia ukaguzi huo wa miradi ya maendeleo iliyotembelewa, Kamati imefanya tathmini yake na inatoa maoni na ushauri ufuatao:-

(a) Hali ya Upatikanaji wa Fedha

Kamati imebaini kuwa bado hali ya upatikanaji wa fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi si ya kuridhisha. Mpaka Kamati inatembelea miradi hii, kiwango cha utoaji wa fedha zilizoidhinishwa na Bunge katika mwaka wa fedha 2021/2022 hakikufikia asilimia zilizotarajiwa **(ambazo ni asilimia 66, ambapo kwa Mradi wa jengo la Upasuaji zilizopatikana ni asilimia 29 tu)**, ilhali muda

uliopangwa kukamilika kwa miradi ukikaribia kuisha. **Ni imani ya Kamati kuwa Serikali itatoa fedha hizo kabla mwaka wa fedha kuisha ili miradi iliyopangwa iweze kutekelezwa na kufikia malengo yaliyopangwa.**

(b) Hali ya Upatikanaji wa dawa

Kamati imebaini kuwa upelekaji wa dawa katika hospitali hii ni wa kusuasua ukilinganisha na mahitaji halisi ya matumizi ya dawa. Kamati ilitaarifiwa kuwa hadi ilipotembelea hospitali hii upatikanaji wa dawa kutoka Bohari ya Dawa “MSD” ulikuwa ni **asilimia 41.5%** ya mahitaji ya Hospitali.

(c) Upungufu wa watumishi

Hospitali hii ina changamoto kubwa ya Watumishi kama inavyoonekana kwenye changamoto zilizoainishwa. Kamati ilibaini kuwa katika Hospitali ya Rufaa Mbeya kuna upungufu wa madaktari bingwa kwa **asilimia 67. Kamati inashauri Serikali itoe kibali cha ajira ili hospitali ya Rufaa Mbeya pamoja na Hospitali nyingine za rufaa nchini ziweze kuajiri watumishi wa kutosha watakaoweza kuhudumia wananchi wengi, ikiwa ni pamoja na kukidhi matumizi halisi ya miradi hii iliyotekelezwa na inayoendelea kutekelezwa na Serikali, na hivyo kuboresha utoaji huduma za afya ulio bora unaoendana na thamani ya miradi iliyojengwa.**

(d) Ukosefu wa vifaa tiba

Kamati ilibaini kuwa pamoja na kwamba jengo la upasuaji lilitarajiwa kukamilika ifikapo mwezi April 2022 lakini hakuna bajeti iliyotengwa kwa ajili ya kununua vifaa tiba vitakavyotumika kwenye jengo hilo. **Kamati inaishauri Serikali kutenga bajeti kwa ajili ya kununua vifaa tiba vitakavyotumika**

kwenye miradi hii ili kuwezesha kutoa huduma stahiki kwa wananchi.

(e) Ufinyu wa eneo

Kamati ilitaarifiwa kwamba eneo la Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mbeya ni dogo ukilinganisha na mahitaji ya miundombinu inayotakiwa kuwekwa kwa ajili ya kukidhi uboreshaji wa Hospitali hii ya Rufaa unaohitajika. **Kamati inaishauri Serikali kuangalia uwezekano wa kutanua eneo hili la hospitali ili kuruhusu uwezekano wa kuweka miundombinu wezeshi, pamoja na miradi mingine itakayohitajika kwa ajili ya hospitali hii kwa miaka ijayo, kama vile ujenzi wa jengo la mama na mtoto.**

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, Baada ya Wizara kuwasilisha Bajeti yake ya fungu 52 hapo tarehe 29 Machi, 2022, Kamati ilipata wasaa wa kuichambua na kuijadili, lakini pia Kamati ilitoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo mbalimbali kwa lengo la kuboresha utendaji kazi wa Wizara kama ifuatavyo:-

3.1 UTEKELEZAJI WA MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KWA MWAKA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, Katika Taarifa ya Kamati iliyowasilishwa Bungeni kuhusu Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022, Kamati ilitoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo tisa (9). Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, kwa kiasi kikubwa Serikali imetekeleza Maoni na Ushauri wa Kamati. **Kamati inaipongeza Serikali kwa kufanyia kazi Maoni na Ushauri.** Aidha, kwa maeneo ambayo bado hayajatekelezwa kikamilifu Kamati itaendelea kuyasisitiza katika Taarifa hii likiwemo suala la Sheria ya Bima ya Afya kwa wote.

3.2 UCHAMBUZI WA UKUSANYAJI WA MADUHILI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia **Fungu 52** katika mwaka wa fedha 2021/2022 ilikadiria kukusanya maduhuli ya **Shilingi 507,218,152,321.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 81,717,635,624.00** sawa na **asilimia 16.1** zilikadiriwa kukusanywa kutoka Makao Makuu ya Wizara, **Shilingi 92,044,336,376.00** sawa na **asilimia 18.1** kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa na **Shilingi**

333,456,180,321.00 sawa na **asilimia 65.7** kutoka Taasisi zilizo chini ya Wizara na Hospitali ya Taifa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, hadi Mwezi Februari 2022, jumla ya **Shilingi 362,313,471,534.70** zilikuwa zimekusanywa, sawa na **asilimia 71.4** ya lengo. Kati ya fedha hizo **Shilingi 75,765,859,852.00** sawa na **asilimia 20.9** zilikusanywa kutoka Wizarani, **Shilingi 41,271,031,424** sawa na **asilimia 11.4** kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa na **Shilingi 245,276,580,258.70** sawa na **asilimia 67.7** kutoka Taasisi na Hospitali za Taifa kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 1.

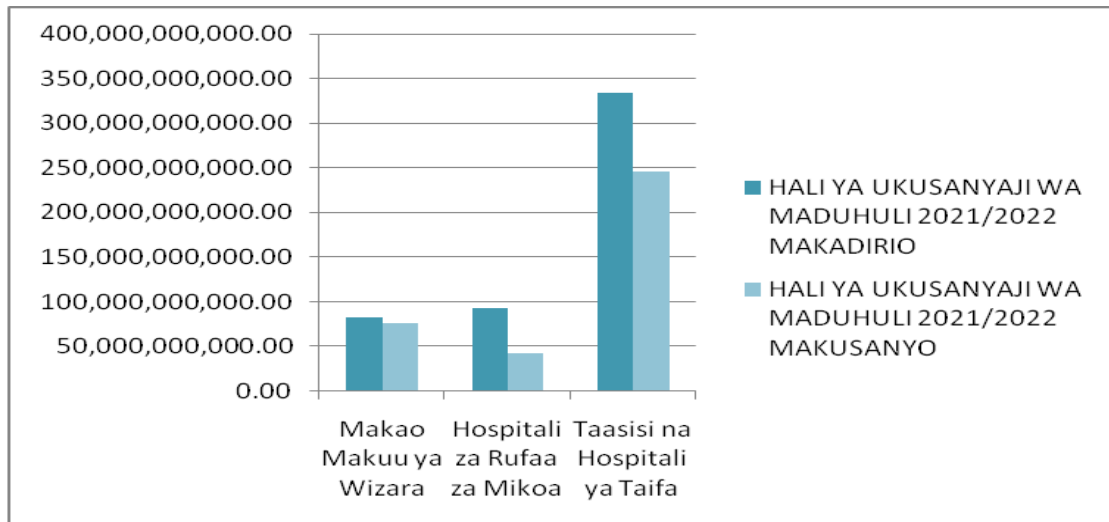
Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi na kubaini kuwa, makusanyo makubwa ambayo ni **asilimia 71.4** ya lengo yamekusanywa kutoka kwenye vyanzo mbalimbali vya Wizara. **Kamati inaipongeza Wizara kwa makusanyo hayo mazuri. Ni imani ya Kamati kuwa, kufikia mwisho wa mwaka fedha Juni 2022 lengo la makusanyo litafikiwa.**

Aidha, Kamati imebaini kuwa kuna ongezeko la ukusanyaji wa maduhuli kwa mwaka 2021/2022 ambao ulikuwa ni **asilimia 71** ikilinganishwa na makusanyo ya maduhuli kwa mwaka 2020/2021 ambapo ilikuwa ni **asilimia 56.3**.

Pamoja na makusanyo hayo mazuri, Kamati imebaini pia kuwa, Hospitali za Rufaa makusanyo yake ni chini ya **asilimia 50**, mfano Hospitali za rufaa za mikoa ya Dodoma, Iringa, Bukoba, Morogoro pamoja na Songea. Kamati ilitaka kufahamu sababu za upungufu wa makusanyo hayo katika Hospitali za Rufaa ambapo ilielezwa kuwa, Malengo ya makusanyo hayakufikiwa kwa sababu ya changamoto ya UVIKO-19 iliyopelekea

wagonjwa wengi kutokwenda katika vituo vya afya kupata huduma. Vilevile baadhi ya wateja waliotarajiwa kupata huduma katika vituo vya umma kwenda katika vituo binafsi kupatiwa huduma hizo. Kwa kuzingatia changamoto hizo makusanyo yaliyokadiriwa hayatafikiwa kwa asilimia 100.

Kielelezo Na 1: Hali ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Kipindi cha Mwaka 2021/2022

Chanzo: Randama ya Wizara Fungu 52 (Machi, 2022) na usanifu wa Kamati

3.3 UPATIKANAJI WA FEDHA KWA MWAKA WA 2021/2022

Mheshimiwa Spika, katika Bajeti ya mwaka 2021/2022 iliyopitishwa na Bunge lako Tukufu Juni, 2021 Wizara kupitia **Fungu 52** iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 1,034,134,295,000.00** Kati ya fedha hizo, **Shilingi 557,303,059,000.00** sawa na **asilimia 53.89** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 476,830,236,000.00** sawa na **asilimia 46.1** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo, kama inavyoonekana katika kielelezo Na. 2

Mheshimiwa Spika, fedha za matumizi ya kawaida zilizoidhinishwa zinajumuisha mishahara ya watumishi **Shilingi 304,779,799,000.00** sawa na **asilimia 66.32** na matumizi mengineyo (OC) **Shilingi 252,523,260,000.00** sawa na **asilimia 33.68** ya bajeti yote ya matumizi ya

kawaida. Kwa upande wa fedha za kutekeleza miradi ya maendeleo, **asilimia 73.75** ya fedha hizo ambazo ni sawa na Shilingi **351,700,000,000.00** ni fedha za ndani na **asilimia 26.2** ambazo ni **Shilingi 125,130,236,000.00** ni fedha za nje. (Kielelezo Namba 3).

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa, kufikia Februari, 2022 Wizara ilikuwa imepokea jumla ya Shilingi **617,713,875,390.66** sawa na **asilimia 60** ya fedha zote zilizoidhinishwa kwa ajili ya Fungu 52. Kati ya fedha hizo **Shilingi 397,976,618,865.98** ni za matumizi ya kawaida inayojumuisha kiasi cha **Shilingi 204,107,118,044.41** za mishahara, sawa na **asilimia 33.04** ya fedha zilizopokelewa, na **Shilingi 193,869,500,821.57** za matumizi mengineyo (OC) sawa na **asilimia 31.3** ya fedha zilizopokelewa. Aidha Wizara imepokea **Shilingi 219,737,256,524.68** sawa na **asilimia 35.7** ya fedha zilizopokelewa kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha za maendeleo zilizopokewa **Shilingi 209,844,630,170** ni fedha za ndani na **9,892,626,354.68** ni fedha za nje.

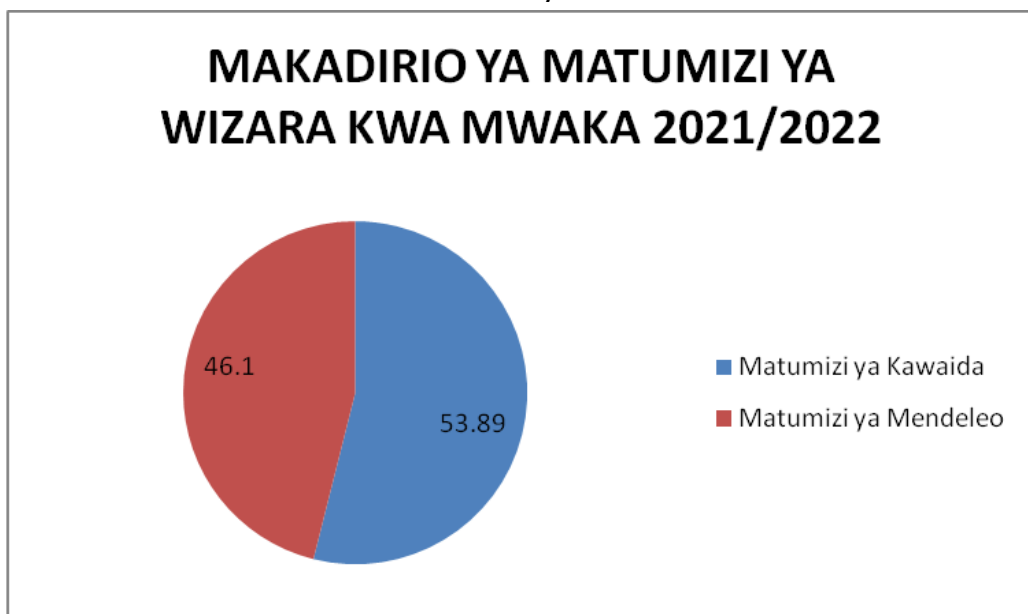
Mheshimiwa Spika, Pia katika kipindi cha Julai hadi Februari, 2022 Wizara ililipokea **Shilingi 205,018,748,874** sawa na **asilimia 77.7** ya **Shilingi 263,728,066,998.00** ambayo ni nyongeza ya bajeti iliyoidhinishwa kwa Fungu 52 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya Mpango wa Maendeleo kwa Ustawi wa Taifa na Mapambano dhidi ya UVIKO 19. Nyongeza hii inafanya jumla ya fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya Wizara hii kuwa **Shilingi 1,297,861,361,998.00**. Aidha, fedha za nyongeza zilizoidhinishwa zinafanya jumla ya fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya maendeleo kwa Wizara hii kuwa **Shilingi 740,558,502,998.00**, sawa na **asilimia 57** ya fedha zote zilizoidhinishwa kwa Wizara hii, na hii ni sawa na

ongezeko la asilimia 10.9. Hivyo, jumla ya fedha zilizopokewa na Wizara kwa ajili ya matumizi ya maendeleo ni **Shilingi 424,756,005,398.68**. Hivyo, nyongeza ya bajeti inafanya jumla ya fedha zote zilizopokewa hadi Februari, 2022 kuwa **Shilingi 822,732,624,264.88**, sawa na **asilimia 63.3**; na hivyo kufanya ongezeko la **asilimia 3.6** la nyongeza ya Bajeti iliyotokana na programu ya Kutekeleza Mpango wa Maendeleo kwa Ustawi wa Taifa na Mapambano dhidi ya UVIKO³

3.4 UCHAMBUZI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake Kamati ilibaini kuwa upokeaji wa jumla wa fedha ulifikia **asilimia 60** ambapo, fedha za matumizi ya kawaida zilipokelewa kwa **asilimia 64.34**; na fedha kwa ajili ya matumizi ya maendeleo imepokelewa kwa **asilimia 35.7** ya fedha zote zilizopokelewa.

Kielelezo Na 1: MAKADIRIO YA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA 2021/2022

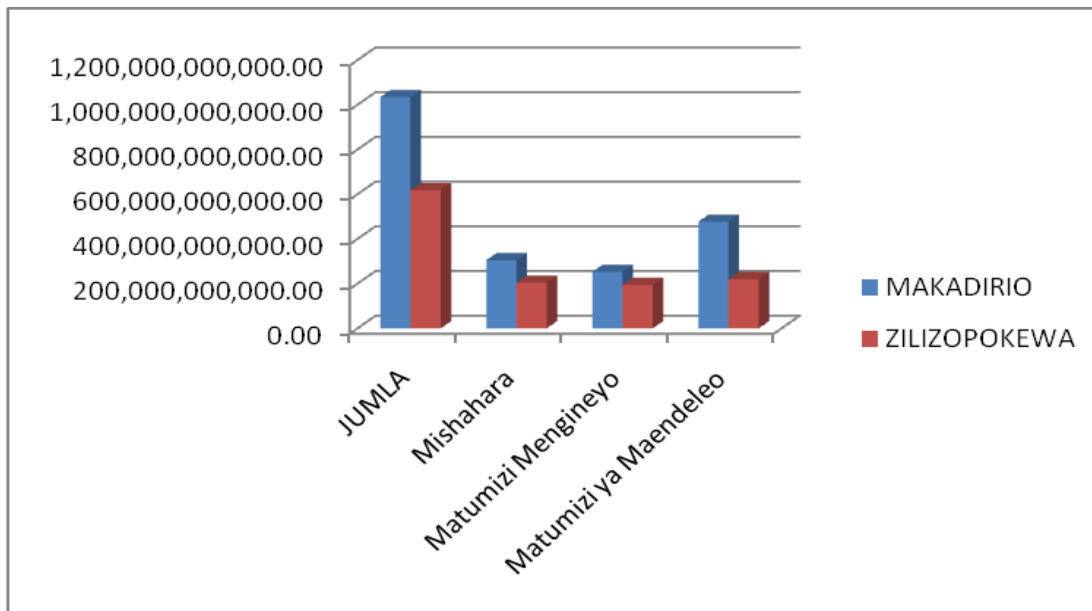
Chanzo: Randama ya Wizara Fungu 52 (Machi, 2022) na usanifu wa Kamati

²Randama ya Wizara iliyowasilishwa kwa Kamati,

³ Majibu ya Hoja za Kamati ya Bunge zilizoibuliwa wakati wa kuwasilisha Makadirio ya Bajeti ya Wizara (Fungu 52) kwa Mwaka 2022/2023.

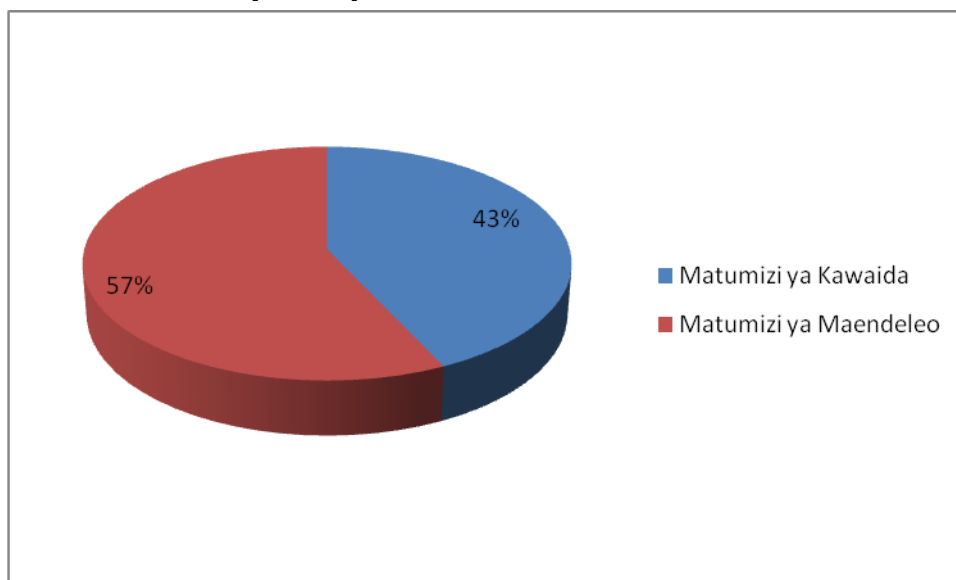

Kielelezo Na 2: Ulinganifu wa Makadirio na Upokeaji wa Bajeti Fungu Namba 52 kwa Mwaka 2021/2022

Chanzo: Randama ya Wizara Fungu 52 (Machi, 2022) na usanifu wa Kamati

Kielelezo Na 3: Uwiano wa Bajeti ya jumla baada ya nyongeza ya kupambana na UVIKO – 19

Chanzo: Randama ya Wizara Fungu 52 (Machi, 2022) na usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kamati ilitaka kujua Kiasi cha **asilimia 35.7** kilichopokelewa hadi Februari, 2022 kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo kimefikisha asilimia ngapi ya utekelezaji wa miradi hiyo ya maendeleo, na kama kiasi kilichobaki kikitolewa kitakamilisha utekelezaji kwa kipindi kichobakia ili kumaliza mwaka wa fedha. Kamati ilijulishwa kuwa utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara ipo katika hatua mbalimbali. Iwapo Wizara itapokea fedha kwa mujibu wa mpango kazi wa utekelezaji, malengo ya utekelezaji wa kila Mradi yatafikiwa kwa kipindi kilichobaki. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa hadi kufikia Februari, 2022 Wizara ilitakiwa kuwa imepokea **asilimia 66** ya fedha za matumizdi ya kawaida. Hata hivyo, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **asilimia 59.7** tu. Kamati inaona kuwa kiwango hiki cha upokeaji wa fedha hakiwiani na wastani uliotarajiwa kutolewa kwa Wizara. Kamati inasisitiza fedha kutolewa kwa wakati ili kutekeleza majukumu yaliyopangwa kwa wakati.

SEHEMU YA NNE

4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

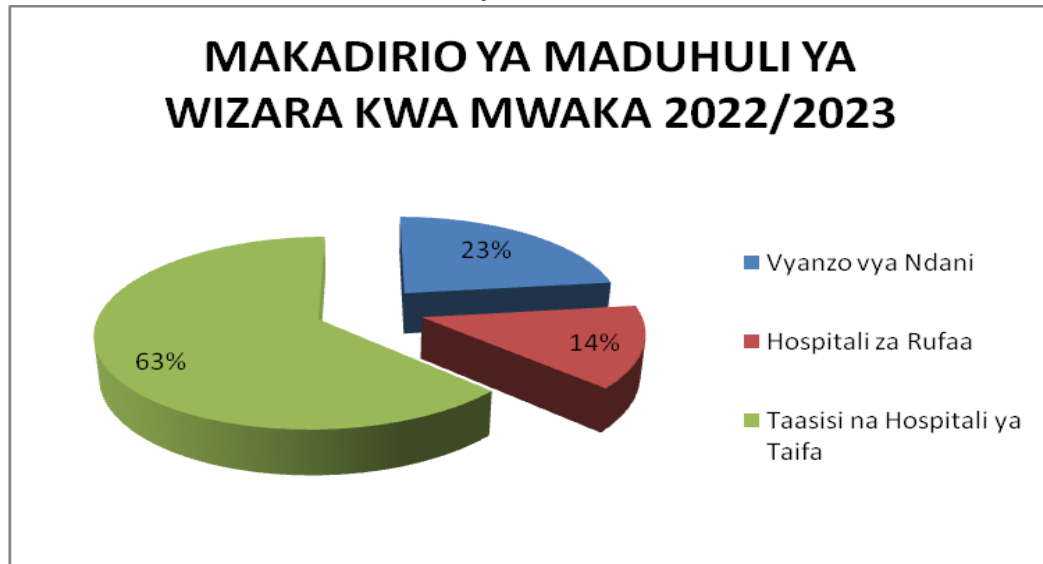
Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Mpango wa utekelezaji wa majukumu, mapato na matumizi ya kawaida pamoja na ile ya kutekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo ya Wizara katika mwaka wa fedha 2022/2023 imepangwa kwa kuzingatia mambo mbalimbali kama vile Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025), Sera ya Afya ya Mwaka 2007, Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano, Malengo ya Maendeleo Endelevu, na Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020⁴ kama yalivyofafanuliwa na Mheshimiwa Waziri.

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi wa mchanganuo wa shughuli hizo za Wizara kwa mwaka wa fedha 2022/2023 kama ifuatavyo:-

4.1 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA UKUSANYAJI WA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Makadirio ya makusanyo ya maduhuli ya Wizara (**Fungu 52**) katika mwaka wa fedha 2022/2023 ni jumla ya **Shilingi 622,986,024,980**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 144,260,331,187** sawa na **asilimia 23** zinakadiriwa kukusanywa kutoka vyanzo vya ndani vya Wizara, **Shilingi 85,739,668,813** sawa na **asilimia 14** kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa na **Shilingi 392,986,024,980** sawa na **asilimia 63** kutoka Taasisi zilizo chini ya Wizara na Hospitali ya Taifa kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 5**

Kielelezo Na 4: Makadirio ya Maduhuli ya Wizara kwa Mwaka 2022/2023

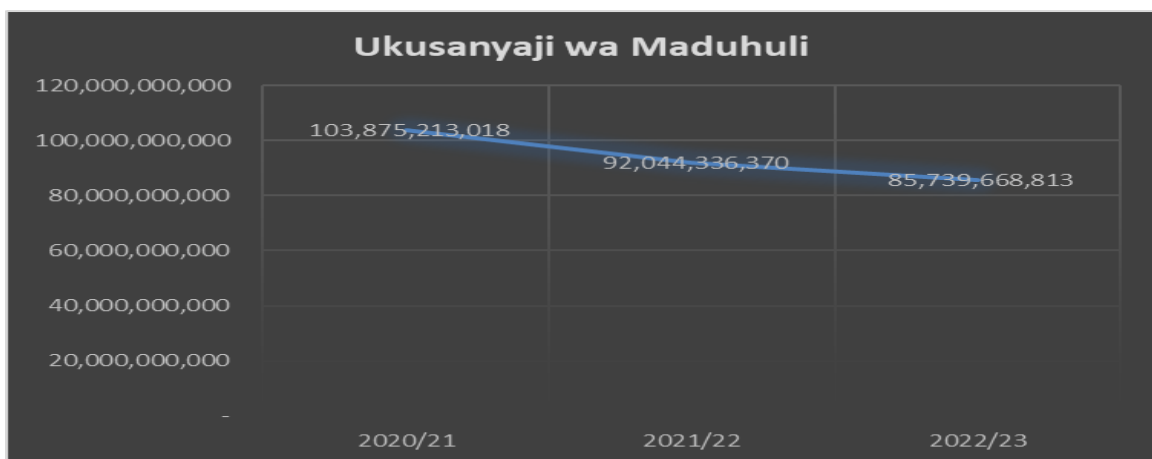
Chanzo: Randama Wizara (Machi 2022) na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa kuna ongezeko la Shilingi **115,774,862,084** la makadirio ya makusanyo ya maduhuli katika mwaka 2022/2023 sawa na ongezeko la **asilimia 18.8** ya **Shilingi 507,211,162,896.00** zilizokadiriwa kwa mwaka **2021/2022**. Aidha, mlolongo wa ongezeko la ukusanyaji wa maduhuli kwa miaka miwili iliyopita inaonesha kuwa katika kipindi cha Bajeti ya **2020/2021** hadi bajeti ya mwaka **2022/2023** kumekuwa na ongezeko la **asilimia 27.2**, ambapo bajeti ya mwaka **2020/2021** kwenda bajeti ya mwaka **2021/2022** kulikuwa na ongezeko la **asilimia 8.4**. Kamati imebaini kuwa ongezeko la makadirio ya maduhuli kwa mwaka 2022/2023 linaonekana kwenye vyanzo vya ndani vya Wizara vyenye ongezeko la **Shilingi 62,542,695,563.00**, sawa na **asilimia 43.35**; pamoja na ongezeko la **Shilingi 59,529,849,659** sawa na **asilimia 15.1 kutoka** taasisi zilizo chini ya Wizara na hospitali ya Taifa. Aidha, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa makadirio ya makusanyo ya maduhuli kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa yamepungua kwa Shilingi **6,304,667,563**, sawa na

pungufu kwa **asilimia 6.8** ya makadirio ya vyanzo hivyo kwa mwaka 2021/2022). Kamati imeendelea kubaini kuwa makadirio ya mapato kutoka Hospitali za Rufaa yameendelea kushuka kwa mwaka wa pili mfululizo, ambapo mwaka 2021/2022 yalishuka kwa **asilimia 11.4 na mwaka 2022/2023** yameendelea kushuka kwa **asilimia 6.8** kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 6. Kamati ilielezwa sababu za kushuka kwa makadirio hayo ya maduhuri kuwa ni kutokana na Hospitali hizo kuanza kuandaa bajeti za makusanyo ya ndani zenye kuzingatia uhalisia wa vyanzo vyao. **Kamati inapongeza kwa wizara kutenga makusanyo yenye uhalisia na inasisitiza serikali kusimamia kuwa na mifumo imara ya ukusanyaji wa maduhuli hayo katika hospitali, Wizara na Taasisi zake ili kuzuia uvujaji wa mapato.**

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ongezeko la makadirio kwa Taasisi za Wizara na Hospitali ya Taifa Kamati ilielezwa kuwa ongezeko hilo linatokana na makusanyo ya tozo za upimaji wa Afya Mipakani kupitia Maabara ya Taifa na ada kutoka Vyuho vya Mafunzo ya Afya. Kamati ilielezwa kuwa ongezeko la maduhuli kwa upande wa Wizara, linatarajiwa kutoka kwenye ukusanyaji wa mapato ya Maabara ya Taifa ambayo awali hayakuwepo.

Kielelezo Na. 5: Ukusanyaji wa Maduhuli

Chanzo: Randama ya Wizara (Machi 2022) na Usanifu wa Kamati

4.2 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, Bajeti ya Wizara katika mwaka wa fedha 2022/2023 inalenga kuchochea maendeleo ya watu na ustawi wa Taifa ili kuhakikisha wananchi wanakuwa na siha bora ili kuwawezesha kushiriki katika shughuli za Ujenzi wa Taifa na kuboresha maisha yao. Bajeti hiyo inapangwa kwaajili ya kutekeleza mipango mbalimbali ya Serikali kama ilivyoainishwa kwenye Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano na ule wa Mwaka mmoja pamoja na miongozo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, katika eneo hili Kamati imefanya uchambuzi wa aina mbili kama ifuatavyo:-

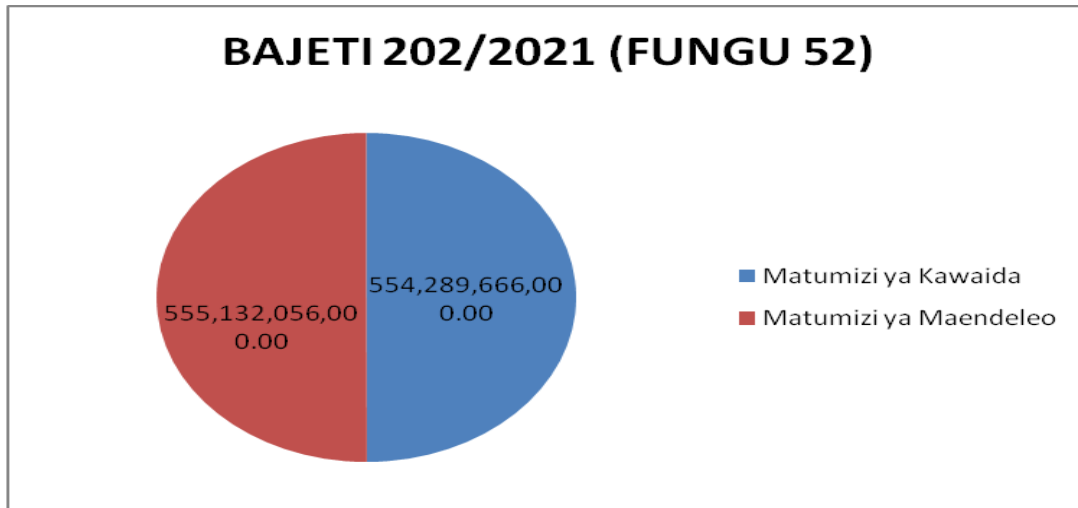
(a) Uchambuzi wa Bajeti ya Wizara (Fungu 52) kwa mwaka 2021/2022 na 2022/2023

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoainishwa katika randama ya fungu 52, ili kuweza kutekeleza malengo mbalimbali ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2022/2023, Wizara kupitia Fungu 52 inaomba kuidhinishwa na Bunge lako Tukufu jumla ya **Shilingi 1,109,421,722,000.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 554,289,666,000.00** sawa na **asilimia 49.96** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **Shilingi 555,132,056,000.00** sawa na **asilimia 50.04** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Namba 7.

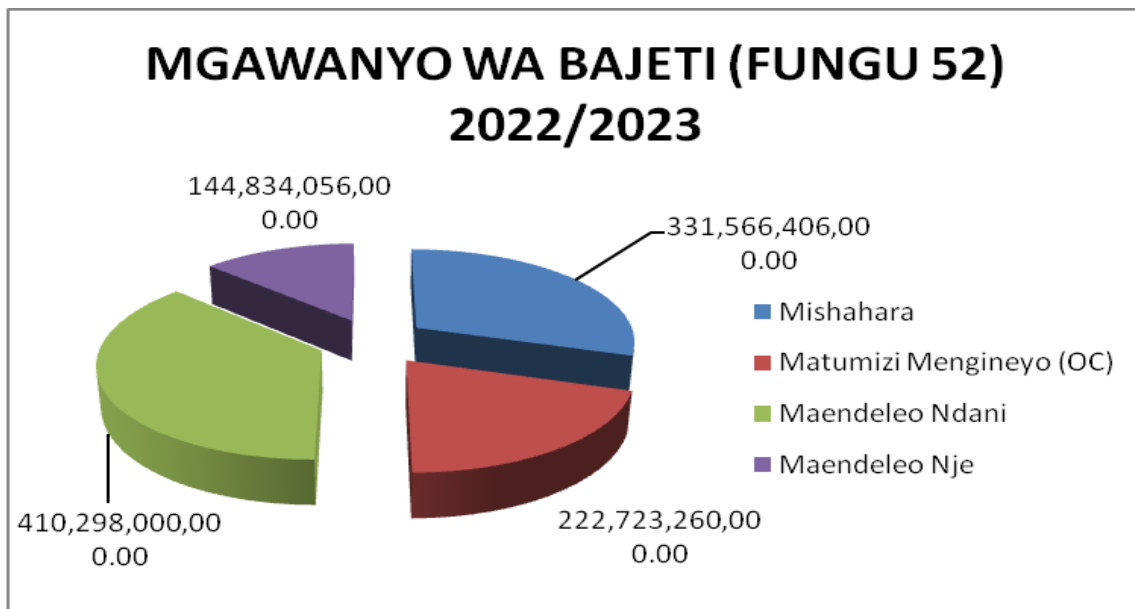
Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, sura ya Bajeti ya Wizara inajumuisha **Shilingi 331,566,406,000.00** sawa na **asilimia 29.9** kwa ajili ya mishahara, **Shilingi 222,723,260,000.00** sawa na **asilimia 20** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC), **Shilingi**

410,298,000,000.00 sawa na **asilimia 37** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo na **Shilingi 144,834,056,000.00** sawa na **asilimia 13** fedha za nje kwa ajili ya miradi ya maendeleo⁴, kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 7

Kielelezo Na 6: Bajeti 202/2021 (Fungu 52)

Kielelezo Na 7: Mgawanyo wa Bajeti (Fungu 52) 2022/2023

Chanzo: Randama Wizara (Machi 2022) na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati haikuishia hapo, ilifanya uchambuzi zaidi na kubaini kuwa, Bajeti ya Fungu 52 imeongezeka kwa **asilimia 7.3** kutoka **Shilingi 1,034,133,295,000.00** mwaka 2021/2022 hadi kufikia **Shilingi 1,109,421,722,000.00** mwaka 2022/2023.

- i. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kuna ongezeko la **asilimia 7.6** kwenye bajeti ya maendeleo;
- ii. Kwa upande wa fedha za ndani za miradi ya maendeleo zimeongezeka kwa **asilimia 5.7** wakati fedha za nje zikiwa zimeongezeka kwa **asilimia 1.9**⁵. Kamati ilielezwa sababu ya ongezeko hilo ni kutokana na mahitaji ya kukamilisha miradi mbalimbali ya maendeleo ili ianze kutoa huduma. Baadhi ya miradi hiyo ni ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Mikoa, Kanda, Maalum na Taifa; Kuimarisha upatikanaji wa dawa, vifaatiba, na vitendanishi katika ngazi zote za huduma za afya na kuimarisha matibabu ya ubingwa na ubingwa bobezi. **Kamati inaipongeza sana Serikali kwa kuona umuhimu wa kuongeza fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi yote muhimu katika Wizara hii.**
- iii. Aidha Kamati ilibaini kuwa bajeti ya matumizi ya kawaida imepungua kwa **asilimia 0.3**. Hata hivyo uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa matumizi ya kawaida kwaajili ya mishahara yameongezeka kwa **asilimia tatu (3)** huku matumizi mengineyo (OC) yakipungua kwa **asilimia tatu (3)**; Kamati ilielezwa upungufu wa fedha za matumizi

---

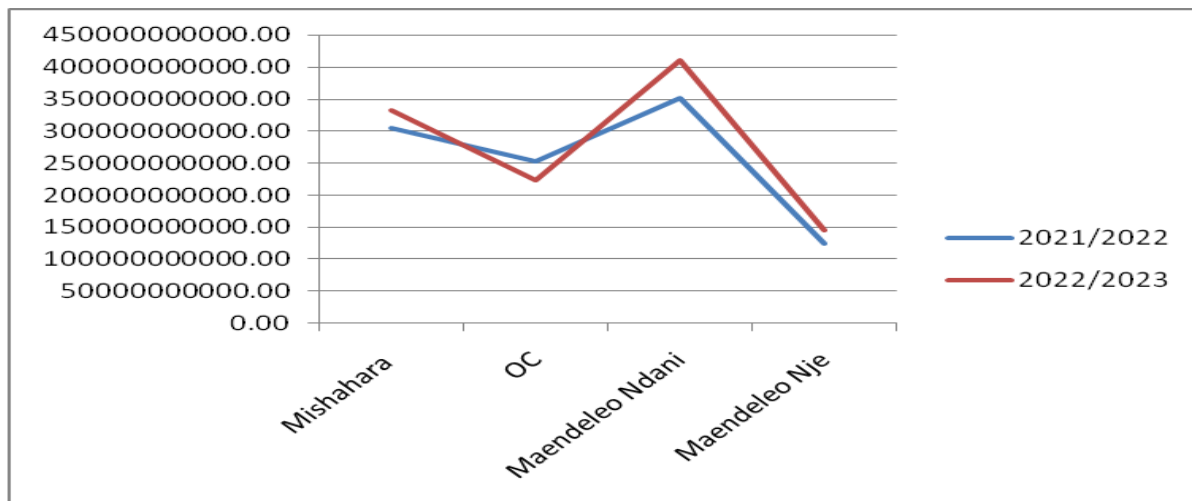
⁵ Taarifa ya Wizara iliyowasilishwa kwenye Kamati wakati wa uchambuzi wa Makadirio ya Bajeti ya Wizara (Fungu 52) kwa Mwaka 2022/2023

mengineyo ni kutokana na kutengwa kwa fedha za Watarajali (*interns*) katika bajeti ya Maendeleo ambazo awali zilikuwa zinatengwa katika bajeti ya Matumizi mengineyo (OC).

Kielelezo Na 8: ULINGANISHO WA BAJETI (FUNGU 52) KWA MWAKA WA FEDHA 2021/2022 NA 2022/2023				
MATUMIZI	2021/2022	2022/2023	ONGEZEKO/UPUNGUFU	%
MISHAHARA	304,779,799,000	331,566,406,000	26,786,607,000	3
OC	252,523,260,000	222,723,260,000	-29,800,000,000	-3
MAENDELEO NDANI	351,700,000,000	410,298,000,000	58,598,000,000	5.7
MAENDELEONJE	125,130,236,000	144,834,056,000	19,703,820,000	1.9
JUMLA	1,034,133,295,000	1,109,421,722,000	134,045,055,000	7.3

Kielelezo Na 9: ULINGANISHO WA BAJETI 2021/2022 NA 2022/2023 (FUNGU 52)

Chanzo: Randama ya Fungu 52 (Machi, 2022) na Usanifu wa Kamati

(a) Uchambuzi wa Bajeti ya Wizara dhidi ya Bajeti ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2021/2022 na 2022/2023

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi huu wa Kamati ulilenga kubaini athari za Bajeti ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa dhidi ya Bajeti ya **Fungu 52**. Katika uchambuzi huo, Kamati imebaini yafuatayo:-

- i) Wakati Bajeti ya Taifa kwa mwaka 2022/2023 imeongezeka kwa **asilimia 8.1**, bajeti ya **Fungu 52** imeongezeka kwa **Asilimia 7.3**;
- ii) Wakati bajeti ya Taifa ya maendeleo ikiwa imeongezeka kwa **asilimia 3.6**, bajeti ya **Fungu 52** kwa ajili ya miradi ya maendeleo imeongezeka kwa **asilimia 7.6**;
- iii) Wakati bajeti ya Taifa ya matumizi ya kawaida imeongezeka kwa **asilimia 11**, bajeti ya matumizi ya kawaida ya **Fungu 52** imepungua **asilimia 0.54**

Mheshimiwa Spika, tafsiri tunayopata katika uchambuzi huu ni kuwa, ongezeko la mafungu yote kwa pamoja lililowekwa katika bajeti ya Taifa, linawiana na ongezeko la bajeti ya Wizara hii (Fungu 52). Hii inaonesha kuwa Wizara hii ni miongoni mwa Wizara zilizopewa kipaumbele katika tengeo la fedha za bajeti. Kamati inaipongeza Serikali kwa ongezeko hilo la tengeo katika sekta hii muhimu inayogusa maisha ya watanzania.

Kielelezo Na 10: ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 52 DHIDI YABAJETI YA TAIFA 2021/2022 NA 2022/2023 (KWA MILIONI)

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 52 DHIDI YABAJETI YA TAIFA 2021/2022 NA 2022/2023 (KWA MILIONI)							
BAJETI KUU YA TAIFA					BAJETI YA WIZARA 2022/2023		ASILI MIA
MAELEZO	2021/2022	2022/2023	TOFAUTI	ASILI MIA	2021/2022	2022/2023	
BAJETI KUU	37,411,370	41,063,915	3,652,545	8.1	1,034,134.1	1,109,421.7	7.3
MATUMIZI YA KAWAIDA	23,002,986	25,542,600	2,539,614	11	557,303.1	554,289.7	0.54
MATUMIZI YA MAENDELEO	14,977,615	15,521,300	543,685	3.6	476,832.2	555,132.1	7.6

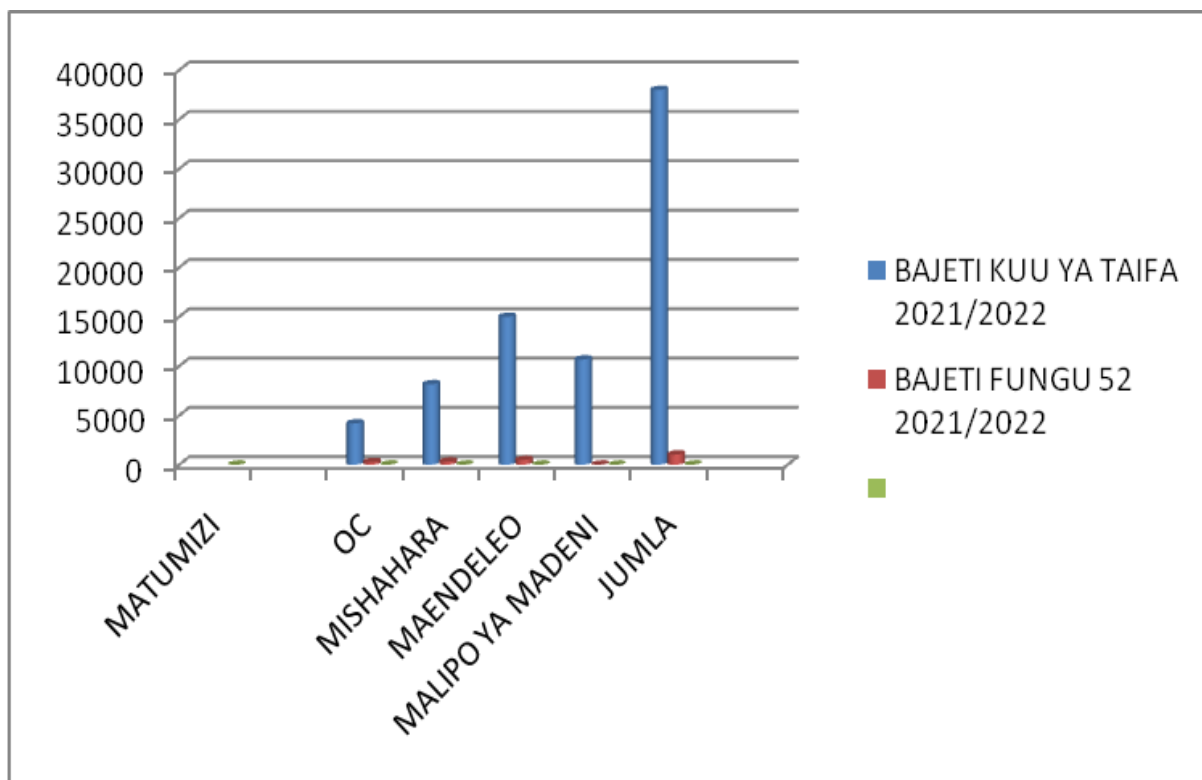
Chanzo: Randama ya Wizara (Fungu 52) na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Bajeti ya Fungu 52 imeongezeka kutoka **asilimia 2.85** mwaka 2021/2022 hadi kufikia **asilimia 7.3** mwaka 2022/2023 kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Namba 12 (a), (b) na (c). **Kamati inaendelea kuipongeza Serikali na kushauri kiasi hiki cha fedha kitolewe chote na kiendeleo kuongezwa mwaka hadi mwaka ili kuendelea kuboresha Sekta hii muhimu kwa maendeleo ya wananchi na Taifa kwa ujumla.**

Kielelezo Na 11 (a): ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2021/2022

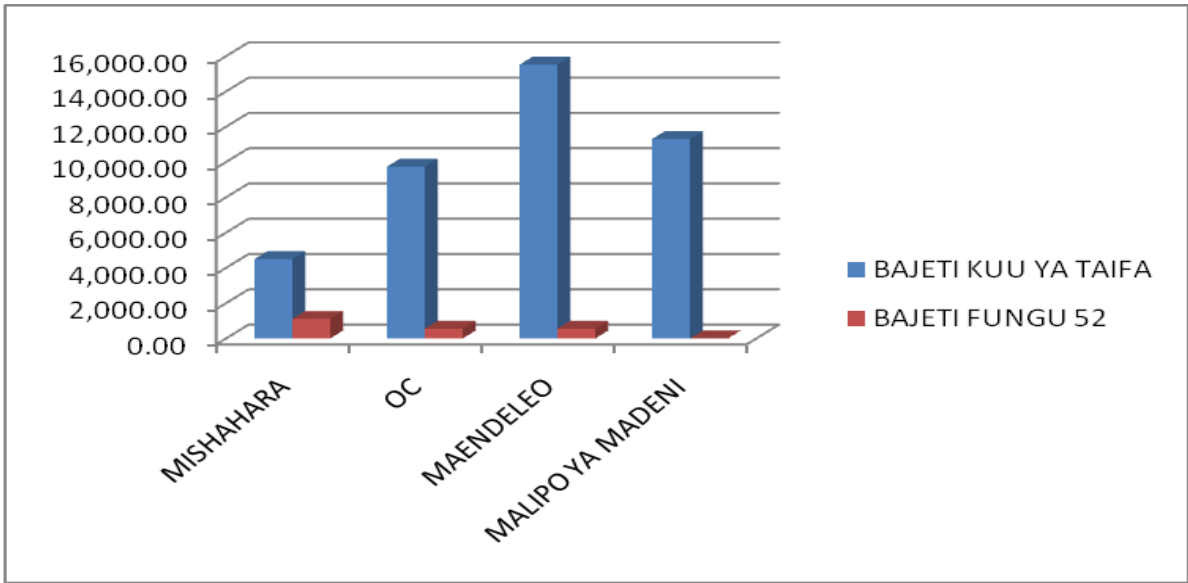
MATUMIZI	BAJETI KUU YA TAIFA 2021/2022	BAJETI FUNGU 52 2021/2022	ASILIMIA
OC	4,189	252.5	6
MISHAHARA	8,150	304.8	3.7
MAENDELEO	14,977.8	476.8	3.2
MALIPO MADENI	10,663.3	-	-
JUMLA	37,980	1,034.1	4.3

Kielelezo Na 12 (b):ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2021/2022 KATIKA BILIONI

Kielelezo Na 13(c): ASILIMIA YA BAJETI YA FUNGU 52 DHIDI YA BAJETI YA TAIFA 2022/2023

MATUMIZI	BAJETI KUU YA MPANGO WA TAIFA 2022/2023	BAJETI FUNGU 52 2022/2023	%
OC	4,493.5	554.00	12.3
MISHAHARA	9,740.8	554.00	5.7
MAENDELEO	15,521.30	555.00	3.6
MALIPO MADENI	11,308.4	-	-
JUMLA	41,063.9	1,109.00	2.7

SEHEMU YA TANO

5.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Baada ya Uchambuzi wa bajeti, Kamati inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo yafuatayo kwa lengo la Kuboresha Utendaji kazi wa Wizara hii katika kuwahudumia wananchi:-

5.1 UHABA WA DAWA NCHINI

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa Dawa nchini bado ni changamoto. Kamati inafahamu kuwa kuimarika kwa huduma ya upatikanaji wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi kulingana na mahitaji halisi katika ngazi zote za utoaji wa huduma za afya nchini ni moja ya vipaumbele vya Wizara hii. Hata hivyo, hali ya upatikanaji wa dawa nchini siyo wa kuridhisha.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2021/2022, kiasi cha **Shilingi 218,100,000,000.00** kiliidhinishwa na Bunge kwa ajili ya Dawa. Hadi kufikia Februari, 2022 ni **asilimia 63.1** tu ya fedha ndizo zilikuwa zimepokelewa. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa katika mwaka wa fedha 2022/2023, bajeti ya dawa imepungua kwa **asilimia 8.29** hadi kufikia **Shilingi 200,000,000,000.00**. Maelezo ya Wizara ni kuwa Kupungua kwa bajeti hiyo kunatokana na kiasi hicho kutengwa kwenye bajeti ya Ufuatiliaji na Usimamizi wa bidhaa hizo. Hata hivyo Kamati imeshuhudia upungufu wa dawa katika hospitali mbalimbali nchini na kutokana na hali hii, Kamati inashauri yafuatayo: -

- (i) Bajeti inayoidhinishwa na Bunge lako Tukufu kwa ajili ya utolewaji na usambazaji wa dawa itolewe yote na kwa wakati ili kuendelea

kuboresha upatikanaji wa dawa ili kuokoa maisha ya watazania wanaopata huduma katika hospitali zetu.

- (ii) Serikali itazame upya mifumo ya usambazaji wa dawa inayotumiwa na MSD ili kutatua changamoto zinazotokana na usambazaji. Mifumo ya kielektroniki iwekwe katika vituo vya kutolea huduma za afya ili kudhibiti upotevu wa dawa;
- (iii) Aidha, Kamati inashauri Wizara kuweka mkakati wa kutoa elimu kwa wananchi juu ya madhara ya kununua dawa pasipo ushauri wa madaktari. Kamati pia inashauri Wizara kuweka utaratibu wa usimamizi mzuri kwenye maduka yanayouza dawa za binadamu ili kuondoa matumizi ya dawa yasiyo sahihi kwa wananchi;
- (iv) Ili kupunguza matumizi ya fedha nyingi kwenye ununuzi wa dawa, Kamati inaishauri Serikali kuipitia upya sheria ya manunuzi ambayo imekuwa mkwamo na inaongeza gharama kwenye manunuzi ya vitu mbalimbali vya Serikali zikiwemo dawa na vifaa tiba.
- (v) Kamati inaishauri Serikali kufuatilia makusanyo ya fedha za mauzo ya dawa nchini kwa kuweka mkakati madhubuti wa ukusanyaji na usimamizi wa mapato yanayotokana na dawa.

5.2 UIMARISHAJI WA HOSPITALI ZA KITAIFA NA RUFAA NCHINI

Mheshimiwa Spika, hospital za Kitaifa pamoja na hospital za Rufaa nchini zimekuwa zikiendelea kuboreshwa kwa kiwango cha kimataifa. Kwa sasa hospital kama Taasisi ya Moyo ya Jakaya Kikwete inapokea wagonjwa kutoka mataifa mbalimbali kama vile Burundi, Uganda na Kenya. Kamati inaipongeza sana Serikali kwa ajili ya uboreshaji huu wa miundombinu na huduma katika hospitali hizi za Kitaifa. Hata hivyo, uboreshaji wa hospitali hizi haujafikia kiwango cha kuridhisha. Hivyo basi, katika hili Kamati ina ushauri ufuatao:-

- i) Serikali iimarishe huduma za afya katika hospital hizi kwa kuajiri wataalam wabobevu zaidi;
- ii) Serikali iboreshe zaidi upatikanaji wa vifaa tiba vitakavyowezesha huduma za magonjwa sugu kama moyo, figo nk. ambayo wananchi wengi wamekuwa wakifuata matibabu yake nje ya nchi;
- iii) Kwa kuwa sasa hospital hizi zinapokea wagonjwa kutoka nje ya nchi, Serikali itoe msukumo katika utangazaji wa huduma hizi bora katika Mataifa mbalimbali ili kuwezesha utalii wa kimatibabu (*medical tourism*) kwaajili ya kuongeza pato la Taifa na kuhudumia wahitaji wa huduma za afya. Aidha Serikali iweke mikakati mizuri ya kuvutia utalii wa kimatibabu (*medical tourism*);

5.3 BIMA YA AFYA KWA WOTE

Ni ushauri wa muda mrefu wa kamati kuimarisha mfumo wa bima ya afya nchini ili bima hiyo ya afya itolewe kwa watu wote. Katika kuharakisha hilo kamati ilishauri juu ya kutungwa kwa Sheria ya Bima ya Afya kwa wote na utoaji wa elimu kwa Umma. Serikali katika majibu ya hoja za Kamati 2021/2022 iliieleza Kamati kuwa tayari **Shilingi Milioni 231** zimetengwa kwa ajili ya kugharamia maandalizi ya kutungwa kwa Sheria ya Bima ya Afya kwa wote na utoaji wa elimu kwa Umma. Kwa kuwa Serikali bado inapokea maoni ya kuboresha mfumo huo Kamati inashauri sasa kuzingatia mambo yafuatayo: -

- i) Wananchi washirikishwe vya kutosha ili kutoa maoni yao katika kuboresha muswada huo;
- ii) Serikali ione namna ya kushirikisha Sekta Binafsi nchini katika kutoa huduma ya Bima ya Afya;
- iii) Kwa kuwa kumekuwepo na malalamiko kwa wateja wa *NHIF* kukosa baadhi ya huduma zikiwemo dawa, Wizara isimamie kuondoa changamoto hii kwa kuiimarisha *MSD*;
- iv) Serikali iwezeshe *NHIF* katika kuratibu na kutekeleza mpango wa kuanzisha Bima ya Afya kwa wote.
- v) Vifurushi vya bima ya afya kwa wote viwe vyenye uhalisia ili kutoruhusu mfuko kushindwa kutekeleza majukumu yake.

5.4 UHABA WA RASILIMALI WATU

Mheshimiwa Spika, rasilimali watu imekuwa ni changamoto katika hospitali na Taasisi nyingi za afya nchini. Katika kupunguza changamoto hii Serikali kabla ya kumalizika kwa mwaka wa fedha 2021/2022 imeahidi kuajiri watumishi 10,285 wa kada mbalimbali za afya

watakaopelekwa katika hospitali, vituo vya afya na zahanati kwenye Serikali za Mitaa na Hospitali za Kanda, Rufaa, Vituo vya Afya na Hospitali nyingine za Kimkakati kama vile DDH(Designated District Hospitals). **Kamati inaipongeza Serikali kwa hatua hii ambapo inaamini itaenda kutatua chagamoto hii ya upungufu wa watumishi katika sekta hii muhimu. Kamati inaendelea kusisitiza kuwa ajira hizi zizingatie mgawanyo wa kijioografia na uhitaji wa watumishi hao.**

5.5 TAASISI YA SARATANI YA OCEAN ROAD

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Taasisi ya Saratani ya Ocean Road kwa kutekeleza mradi wa ujenzi wa mashine ya Cyclotrone ambao unatarajia kuanza kutumika rasmi 01Julai, 2022. Kamati inaamini Mradi huu ukikamilika utasaidia kugundua ugonjwa wa saratani ukiwa katika hatua za awali, na hivyo kusaidia kupunguza madhara yanayosababishwa na maradhi ya saratani. Mradi huu ni moja kati ya miradi muhimu na upo katika nchi chache duniani. Mradi huu ukikamilika utasaidia kuvutia watu kutoka mataifa mbalimbali ya jirani kuja kutibiwa katika taasisi hii na kuwa sehemu ya utalii wa kimatibabu, na hivyo kuhudumia watu wengi na kujiongezea pato la nchi.

- i. Kamati inashauri Serikali kuukamillisha mradi huu kwa haraka ili kuweza kuwasaidia wananchi kutatua changamoto ya saratani ikiwa katika hatua za awali;
- ii. Taasisi ijike kwenye kufanya tafiti ili kutambua sababu ya ongezeko la saratani nchini na kushauri wananchi ipasavyo;
- iii. Kuwe na mkakati wa kujenga uelewa kwenye jamii juu ya ugonjwa wa saratani ili kuondoa imani potofu dhidi ya ugonjwa huo na kuwasaidia

wananchi kuwahi hospitali mara waonapo dalili za ugonjwa huo ili kuepusha madhara zaidi yanayoweza kujitokeza hapo baadaye;

- iv. Mradi huu ukikamilika ujikite kwenye kutoa huduma ambayo ndio msingi wa uanzishwaji wa taasisi hiyo badala ya kuwaza kuongeza kipato pekee;
- v. Serikali iweke utaratibu wa kuwatambua na kushirikiana na wataalam wa tiba asili na tiba mbadala katika utoaji wa matibabu ya saratani kwani wamekuwa chachu katika utafutaji wa dawa kwa ajili ya kutibu magonjwa mbalimbali ikiwemo ugonjwa wa saratani;
- vi. Wizara iandae wataalam wanaoweza kutunza na kutengeneza mitambo ya kimatibabu inayowekwa katika hospitali zetu, kama vile mtambo wa *PET CT SCAN* na mashine za MRI ili kuepusha kusimama kwa huduma na kutafuta mafundi kutoka nchi za nje pale zinapoharibika, hali ambayo itaongeza gharama na kuyaweka rehani maisha ya Watanzania;
- vii. Itengenezwe makala ya hospitali zetu kubwa zote kama Taasisi ya Saratani ya Ocean Road, MOI na Hospitali ya Benjamin Mkapa zitakazoweza kutangazwa kwenye vyombo vya habari za kimataifa ili kuvutia watu kuja kutibiwa katika hospitali hizo.

5.6 KUIMARISHA UPATIKANAJI WA DAMU SALAMA

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na changamoto ya upungufu wa damu katika hospitali zetu Nchini. Aidha kamati imebaini uhaba wa vifaa vya kuhifadhia na kubebea damu katika hospital zetu. Uhitaji wa damu katika hospital zetu ni mkubwa ukilinganisha na kujitoa

kwa watu katika uchangiaji wa damu. Kutokana na hali hiyo kamati inatoa ushauri ufuatao: -

- i. Serikali iweke mkakati wa kuhamasisha wananchi kuchangia damu kwa kuweka vituo vya uchangiaji damu kama vile kwenye shule, vyuoni, masokoni, kwenye mahospitali na maeneo mengine yenye mikusanyiko ya watu;
- ii. Serikali itoe elimu juu ya umuhimu wa kuchangia damu kwa wananchi; Aidha Serikali ishirikiane na wadau mbalimbali wa afya nchini kuanzisha kampeni maalum ya kuchangia damu nchi nzima;
- iii. Serikali ihakikishe inafanya manunuzi ya vifaa vya kukusanyia, kubebea, na kuhifadha damu kwa wakati ili kuepusha uhaba wa vifaa hivyo ambao unaweza kuathiri maisha ya watu.

5.7 UGONJWA WA VIRUSI VYA KORONA - UVIKO(COVID-19)

Mheshimiwa Spika, ugonjwa wa virusi vya Corona umekuwa ni tishio duniani kote. Ugonjwa huu umechukua maisha ya watu wengi sana duniani, hivyo tunapaswa tusiuchukulie mzaha. Kamati inampongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa juhudi zake zilizowezesha kupatikana fedha kwa **Shilingi 263,728,066,998.00** zilizoongezwa kwa Wizara ya Afya (Fungu 52) kwa ajili ya kupambana na athari za virusi vya Korona katika nchi yetu. Hili liliwezesha na utashi wake wa kuamua kuunda Kamati ya Wataalamu ambao kwa kushirikiana na Taasisi za Afya Duniani na zile za Kikanda za EAC na SADC waliangalia suala la Korona kwa undani, ikiwa ni pamoja na kufanya uchambuzi wa kina na kutoa mapendekezo ya hatua za kuchukua na jinsi ya kuendelea

kupambana na maradhi hayo. Kutokana na hayo Kamati inashauri kama ifuatavyo:-

- i) Kamati inaendelea kusesitiza Serikali kuendelea kuwaelimisha wananchi juu ya umuhimu wa kuchanja, kuendeleo kuchukua tahadhari kwa kufuata miongozo ya kinga ambayo imekuwa ikitolewa nchini;
- ii) Kamati inaishauri Serikali kuweka mipango madhubuti katika kukabiliana na magonjwa haya ya mlipuko.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na maoni hayo ya Kamati kuhusu ugonjwa wa Korona kama sehemu ya magonjwa ya kuambukiza Kamati pia inaushauri ufuatao kuhusu magonjwa mengine ya kuambukizwa:-

- i) Serikali iendeleo kuimarisha utoaji wa huduma ya lise bora kwa wananchi wote walioathirika na UKIMWI;
- ii) Kamati inaishauri Serikali kuendeleo kuwaelimisha wananchi juu ya kula mboga na matunda kwa wingi ili kupunguza maambukizi na athari za ugonjwa huu.
- iii) Kamati inaishauri Serikali kuweka mikakati ya kupambana na malaria nchini, hasa mkakati wa kutokomeza mbu na mazalia yake.

5.8 MAGONJWA YASIYOAMBUKIZA (NON- COMMUNICABLE DISEASES)

Mheshimiwa Spika, magonjwa yasiyoambukiza yamekuwa ni tishio kwa afya za Watanzania. Kamati inaendelea kusisitiza ufanyike utafiti juu ya chanzo cha magonjwa haya. Jamii ielimishwe juu ya magonjwa hayo na juu ya mazoezi na lishe ili kuzuia ongezeko la wagonjwa wa magonjwa yasiyoambukiza.

5.9 KUIMARISHA HUDUMA ZA TIBA ASILI NA TIBA MBADALA

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na ongezeko la matumizi ya Tiba asili na Tiba mbadala nchini ambayo imekuwa ikitumika sana na hasa kwa wakati wa wimbi la kwanza na la pili la ugonjwa wa Korona kwa sasa; jambo ambalo ni jema kabisa. Kamati inapongeza wataalam hawa kwa kuwa wabunifu na kuisaidia jamii yetu. Hata hivyo kumekuwa na utoaji wa huduma hii usiowekewa ubora ili kujua athari hasi zinazotokana na huduma hiyo. Ili kuboresha huduma hizi kwa wananchi Kamati inatoa ushauri kama ifuatavyo:-

- i) Serikali iwatambue watoa huduma hizi za tiba asilia kwa kuwapa ithibati (*Accreditation*) ili kuwapa wananchi uhakika (*Assurance*) wakati wa kutumia huduma hizo;
- ii) Serikali iweke utaratibu wa usambazaji wa tiba hizi asilia kama sehemu ya matibabu mara baada ya kupata ithibati ya matumizi yake;
- iii) Ili kuepuka uwepo wa watoa huduma hawa wasio waaminifu, Kamati inashauri Wizara iwasajili watoa huduma hawa na dawa zao ambao zimethibitika kuwa zinatibu magonjwa mbalimbali;

iv) Aidha, Serikali iendeele kutoa elimu kwa jamii juu ya tiba asili na tiba mbadala ambazo hazina madhara kwa watumiaji.

SEHEMU YA SITA

6.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine napenda kutoa shukrani zangu kwako kwa fursa uliyonipa ya kuwasilisha maoni haya ya Kamati lakini pia kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge letu Tukufu. Nawashukuru sana Mheshimiwa Ummy Mwalimu (Mb) – Waziri wa Afya pamoja na Mheshimiwa Dkt. Godwin Oloyce Mollel (Mb) Naibu Waziri kwa ushirikiano wanaoipa Kamati. Aidha, namshukuru Katibu Mkuu Wizara ya Afya, Prof. Abel Makubi Naibu Katibu Mkuu Ndg. Dkt. Seif Shekalage na Mganga Mkuu wa Serikali Ndg. Dkt. Aifello Sichelwe pamoja na Watendaji wote wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano ambao wamekuwa wakiipa Kamati tangu tulipoanza kufanya nao kazi na kushiriki vizuri kwenye uchambuzi wa Bajeti ya Wizara hii.

Mheshimiwa Spika, kipekee nawashukuru sana Wajumbe wa Kamati ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii pamoja na Mheshimiwa Mhe. Aloyce John Kamamba (Mb), Makamu Mwenyekiti wa Kamati kwa ushirikiano mzuri ambao wananipa. Wajumbe hawa ni wachapa kazi na wameshiriki kikamilifu katika uchambuzi wa Bajeti na kuhakikisha wanahoji ili kupata ufafanuzi wa kina. Nawapongeza sana na naomba kuwatambua kwa majina kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Stanslaus Haroon Nyongo, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Aloyce John Kambamba, Mb, - M/Mwenyekiti
3. Mhe. Salma Rashid Kikwete, Mb - Mjumbe
4. Mhe. Eng. Samweli Hhayuma Xaday, Mb- Mjumbe
5. Mhe. Husna Juma Sekiboko, Mb - Mjumbe
6. Mhe. Tecla Mohamedi Ungele - Mjumbe

7.	Mhe. Rose Cyprian Tweve, Mb	-	Mjumbe
8.	Mhe. Kassim Hassan Haji, Mb	-	Mjumbe
9.	Mhe. Francis Leonard Mtega	-	Mjumbe
10.	Mhe. Latifa Khamis Juwakali, Mb	-	Mjumbe
11.	Mhe. Kabula Enock Shitobela, Mb	-	Mjumbe
12.	Mhe. Cecilia Daniel Paresso, Mb	-	Mjumbe
13.	Mhe. Bernadeta Kasabago Mushashu-		Mjumbe
14.	Mhe. Fatma Hassan Toufiq, Mb, -		Mjumbe
15.	Mhe. Neema Kichiki Lugangira, Mb-		Mjumbe
16.	Mhe. Mussa Ramadhani Sima, Mb	-	Mjumbe
17.	Mhe. George Ranwell Mwenisongole, Mb-		Mjumbe
18.	Mhe. Dkt. Paulina Daniel Nahato, Mb-		Mjumbe
19.	Mhe. Salome Wycliffe Makamba, Mb-		Mjumbe
20.	Mhe. Abdallah Dadi Chikota, Mb	-	Mjumbe
21.	Mhe. Khamis Kassim Ali, Mb	-	Mjumbe
22.	Mhe. Khalifa Mohamed Issa, Mb	-	Mjumbe
23.	Mhe. Hassan Zidadu Kungu, Mb	-	Mjumbe
24.	Mhe. Nashon William Bidyanguze, Mb-		Mjumbe
25.	Mhe. Hamisi Shabani Taletale, Mb	-	Mjumbe
26.	Mhe. Prof. Kitila Alexander Mkumbo, -		Mjumbe

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Katibu wetu wa Bunge Ndg. Nanelwa Mwihambi, ndc kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake vyema. Pamoja nae namshukuru Mkurugenzi Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein na Mkurugenzi Msaidizi, Ndugu Gerald Magili kwa ushirikiano wanaoipa Kamati yetu wakati wote. Aidha, tunawashukuru sana Makatibu wa Kamati yetu Ndg. Francisca Haule, Ndg. Happiness Ndalu, Ndg. Emmanuel Mdidi na Ndg. Chacha Nyakega pamoja na msaidizi wa Kamati Ndg. Jane Ndulesi kwa kuhakikisha shughuli zote za Kamati zinatekelezwa kikamilifu ikiwemo Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Afya pamoja na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja, **Fungu 52** jumla ya **Shilingi 1,109,421,722,000.00**.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha, naunga mkono Hoja.

Stanslaus H. Nyongongo (Mb),

MWENYEKITI

KAMATI YA HUDUMA NA MAENDELEO YA JAMII

16 MEI, 2022